

Nasjonal selvstendighet i forsvarspolitikken

Innspill fra «Stopp NATO» til Forsvarskommisjonen

stoppnato.no

<https://stoppnato.no/>

Organisasjonsnummer: 916 967 810

10. desember 2022

- Som et sentralt innspill til Forsvarskommisjonen vil vi framheve at norsk alliansepolitikk - mål og hensikt - blir diskutert i full bredde og dybde. Siden norsk alliansetilknytning ofte ligger som et lite diskutert premiss for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, vil vi peke på **viktigheten i at dette premisset nå diskuteres** siden «*potensielle sikkerhets- og forsvarspolitiske veivalg og prioriteringer Norge kan ta*» skal inngå i en «*åpen og bred offentlig debatt*» (sitater fra Forsvarskommisjonens mandat).

Vi vil framheve at krigen i Ukraina nettopp aktualiserer viktigheten i å ha en åpen debatt om mindre staters uavhengighet til stormakters sikkerhetsinteresser. Dagens situasjon med økt spenning og stormaktsrivalisering gjør at vi bør minnes om norsk sikkerhetspolitisk tradisjon etter unionsoppløsningen fra Sverige og 1. verdenskrig. «*Oppgaven må være å holde oss utenfor deltakelse i de kombinasjoner og allianser som kan dra oss inn i krigseventyr*» (Jørgen Løvland, Norges første utenriksminister 1905–1908). Norsk sikkerhet- og forsvarspolitikk må ha en forankring i nasjonal selvstendighet og full nasjonal kontroll over maktutøvelse på og fra norsk territorium.

- Et annet sentralt innspill gjelder **forsvar for folkeretten**. FNs prinsipp om at konflikter ikke skal løses med krig eller trusler om krig, er en paraply for å sikre fred, men skal i stor grad også fungere som et sikkerhetsnett for mindre stater og nasjoner. Det er spesielt viktig for norske forsvars- og sikkerhetsinteresser at folkeretten forvares uansett hvilke stormakter eller regionale stater som begår folkerettsbrudd.

Det er viktig at norsk alliansetilknytning ikke legger føringer for at noen folkerettsbrudd fordømmes og at andre forties eller legitimeres med regionale «sikkerhetsmessige interesser». Det er i norsk sikkerhetsmessig interesse at alle folkerettsbrudd fordømmes, og at folkerettsstridig angrepskrig kan straffeforfølges.

Norge må aktivt gå i mot utøvelse av «den sterkeste rett» i internasjonalt samkvem. Det betyr at Norge må være en mest mulig uavhengig 'småstats-representant', og ikke være en representant for stormaktsinteresser i eller utenfor sin formelle alliansetilknytning. Norge må selv ikke delta i militære aktiviteter uten FN-mandat og folkerettslig forankring, og det må være demokratisk åpen forankring av norsk deltakelse i utenlandske militære aktiviteter.

Mellomstatlig forhold og norsk sikkerhetspolitikk, nasjonalt og internasjonalt, må ha basis i respekt for nasjonal suverenitet uavhengig av ulike styresett og verdisyn.

- Et annet innspill gjelder **avspenning** og hindre økt militarisering i våre nærområder. Økt spenning og militarisering kan i seg selv utgjøre en trussel for Norges sikkerhet. En erkjennelse av at spenningsdrivende tiltak i seg selv kan virke krigsfremmende og utgjøre en trussel, står ikke i motsetning til å ha en sterk nasjonal forsvarslinje.

I en vurdering av 'spenningsdrivende' militære aktiviteter må det gjøres konkrete trusselvurderinger av alle parters egne trusselvurderinger som legger føringer for mulig eskalering av krigsfare. Norsk alliansetilknytning må i seg selv ikke legge forsvarspolitiske føringer for en stormakts rivaliserende «sikkerhetsinteresser» - som ikke nødvendigvis er sammenfallende med norske.

I tider med endring i det sikkerhetspolitiske landskapet og sikkerhetssituasjonen med global maktforskyvning og stormaktrivalisering, er det spesielt viktig at små stater som Norge framhever sin uavhengighet og tilslutning til FNs prinsipper og organer. NATO er reelt, og oppfattes internasjonalt, ikke som en nøytralt internasjonalt 'samarbeidsorgan'. Det må erkjennes, i norsk forsvarspolitisk sammenheng, at NATO selv en en part i «*kampen om innflytelse, økonomiske og strategiske fordeler*» (Forsvarskommisjonens nettside). Det betyr at flere stater enn Russland og Kina, også USA, kan ha særlige interesse av å «*anvende et bredt spekter av virkemidler mot Norge og norske interesser på måter som direkte og indirekte utfordrer våre nasjonale sikkerhetsinteresser*» (Forsvarskommisjonens nettside). Dette forholdet må inkluderes i nasjonale forsvarspolitiske vurderinger.

Stilt overfor den dramatiske situasjonen med krig i Ukraina og andre konflikter rundt om i verden, er det avgjørende for norsk sikkerhet og forsvar at Norge bidrar til å minske konfrontasjon mellom overbevåpnede militærblokker. Det er i norsk forsvarspolitisk interesse at det internasjonalt legges mest mulig til rette for å løse konflikter med diplomatiske og fredelige midler.

Det må adresseres i norsk forsvarspolitikk at internasjonale organisasjoner som FN får en aktiv rolle i å ta opp problemene med kollektiv sikkerhet og nedrustning, iht. prinsippene i FN-pakten og pallformen i Paris-charteret fra 1990. Forsvarskommisjonen må legge til rette for at norsk forsvarspolitikk må ta inn over seg at **norsk sikkerhet er basert på felles sikkerhet mellom flere land**. Dette betyr også en vurdering av hvorvidt norsk allianse- og blokktilknytning kan være et hinder for anerkjennelse og målrettet arbeid i en sårn retning.

Norsk alliansetilknytning og føringer kan i seg selv være spenningsdrivende. Erkjennelsen av dette forholdet har tidligere ligget til grunn for såkalte **selvpålagte restriksjoner** – geografiske begrensninger av militære aktiviteter, «baseerklæringen» og atomvåpenrestriksjoner. I det siste er det reist debatt om Norge er i ferd må å avvikle slike restriksjoner. Det vises til bilaterale militære samarbeidsavtaler med tillatelser til andre lands (f.eks. US marines) soldater og militære lagre på norsk jord og til omfanget, og utvidet geografisk tilstedeværelse, av omfattende militære øvelser. Den nylig inngåtte militæravtalen med USA (SDCA), som gir eksplisitt amerikansk styringsrett over sivil og militær maktutøvelse på/fra norsk territorium (Rygge, Evenes, Ramsund, Sola) stiller også spørsmål ved om norsk basepolitikk er i endring. Forsvarskommisjonen må legge grunnlag for en åpen demokratisk debatt om hvordan slike forhold påvirker det sikkerhetspolitiske landskapet. Norsk forsvar må baseres på nasjonal og demokratisk kontroll over militærmaktutøvelse, og ikke underlegges andres sikkerhetsinteresser – som kan øke spenninger.

- Norges forhold til **bruk og lagring av atomvåpen**. I et lavspenningsperspektiv har Norge tidligere formulert en selvstendig atomvåpenpolitikk. Vi har tradisjonelt hatt et syn på at atomvåpen på vårt territorium vil øke konflikt- og spenningsnivået i nordområdene. På NATO-toppmøte i Paris i 1957 gav statsminister Einar Gerhardsen klar beskjed om at «atomvåpen må ikke plasseres på norsk område». Dette ble stadfestet i 1975 i 'Bratteli-doktrinen'. Forbud mot atomvåpen både internasjonalt og på norsk jord, begrensninger og kontroll med anvendelse, utplassering og utvikling av atomvåpen er i seg selv et viktig fredspolitisk tiltak. Dette forholdet må Forsvarskommisjonen ta inn over seg i sitt arbeid.

Norge arrangerte i 2013 konferansen om atomvåpenenes humanitære konsekvenser – som var forløperen til FN-avtalen om atomvåpenforbud. I dag ser vi at både bilaterale avtaleforhold og norsk NATO-tilknytning kan undergrave Norges selvpålagte atomvåpenbegrensninger og arbeidet/tilslutning til FNs atomvåpenforbud.

Norge har foreløpig ikke vært villig til å signere FNs avtale om atomvåpenforbud, på tross av at folkeflertallet støtter en slik signering. Det vises ofte til at medlemskapet i NATO fører med seg forpliktelser vedrørende atomvåpen. Det er samtidig, fra ulike juridiske og forsvarspolitiske hold, vist til at det ikke er noen juridiske forpliktelser knyttet til NATO-medlemskapet knyttet til et norsk atomvåpenforbud og forbehold eller tilslutning til FNs forbudsvedtak. Det kan derfor ses som at rent forsvarspolitiske vurderinger ligger til grunn for Norges offisielle holdning.

NATO har formulert egen 'forskuddsrett' (første bruk) av atomvåpen. På sitt toppmøte juni 2021 bekreftet NATO at de vil ha atomvåpen i sitt arsenal, og sier også at NATO er avhengig av at USAs atomvåpen blir utplassert i Europa, samt at nasjonale styrker og infrastruktur i de enkelte NATO-land er en forutsetning for dette, og at de må legge forholdene til rette.

I militæravtalen (SDCA) med USA frasier Norge seg kontroll og styringsrett knyttet til USAs (ikke norske) sikkerhetspolitiske interesser. Terskelen kan med dette svekkes for utplassering av atomvåpen på norsk jord.

Forsvarskommisjonen må legge til rette for en åpen diskusjon om bruk, og trusler om bruk, av atomvåpen skal inngå i norsk forsvarspolitisk plattform – inkludert risikoen for at våre land og folk kan bli gjenstand for kjernefysisk krig. Det må også belyses om tidligere norske atomvåpenrestriksjoner kan gjelde og praktiseres i lys av alliansetilknytningen og inngåtte bilaterale avtaleforhold.

Norge har besluttet å delta som observatør i FNs statspartsmøter om atomvåpenforbudet. Forsvarskommisjonen bør legge til rette for at det blir vurdert om Norge skal delta i NATO sitt operative forum for atomvåpenstrategi, den såkalte «Nuclear Planning Group» (NPG).

- **Demokratisk debatt** om sikkerhet og forsvarspolitikk. Forsvarskommisjonen bør adressere at sivilsamfunnet får god anledning til å løpende delta i forsvarspolitiske debatter. Demokratiske debatter om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål er, i seg selv, grunnleggende for en samfunnsmessig forankring rundt spørsmål knyttet til folk og lands trygghet. Det betyr at fredsorganisasjoner må få sikre økonomiske rammer og støtte for å bidra til et mangfoldig grunnlag for debatter.

«Stopp NATO» (<https://stoppnato.no/>) er en fredspolitisk medlemsorganisasjon hvor medlemmer har ulike syn på norsk forsvarspolitikk. Som organisasjon mener vi likevel at NATO i seg selv ikke er en freds- og forsvarsallianse for små stater og nasjoner. Vi mener at norsk tilknytning til en stormaktstyrt blokk øker spenninger og krigsfare i våre områder. Gjennom NATO er det stormaktsinteresser som legges til grunn for sikkerhetsmessige kapasitetbygging og forsvarspolitiske føringer. Det er stor fare for at stormakters egne sikkerhetspolitiske føringer og interesser ikke alltid samsvarer med norske nasjonale sikkerhetspolitiske interesser.

På vegne av Stopp NATO

Geir Hem

